55
1971-2026

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Problemy i skutki przemian demograficznych w kontekście funkcjonowania samorządów lokalnych

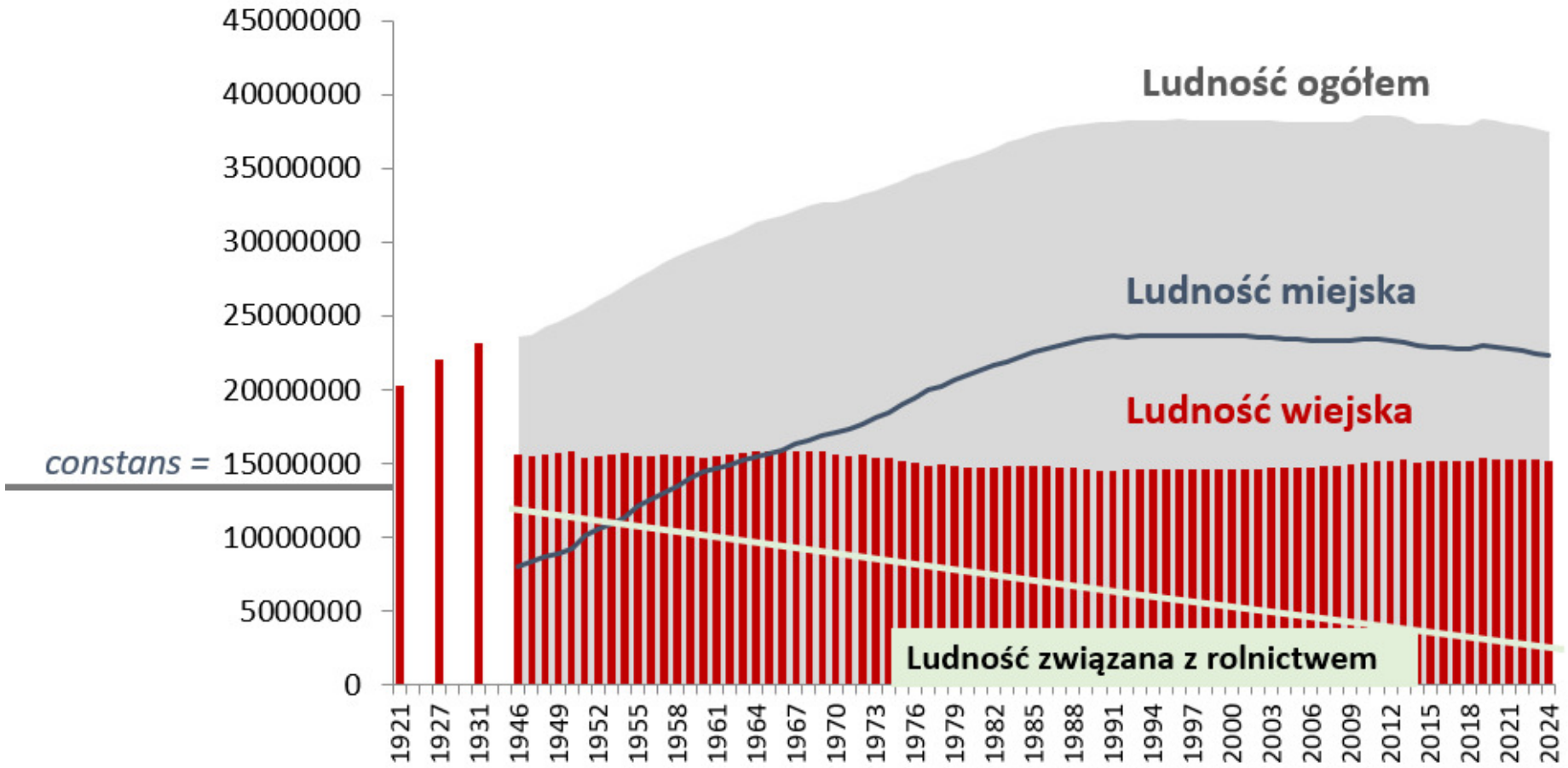
dr Łukasz Komorowski

XIX Mazowiecki Kongres Rozwoju Obszarów Wiejskich
22.10.2026 r.

PS WPR 2023-2027
KSOW+
Mazowsze. serce Polski
Dofinansowane przez Unię Europejską

Liczba ludności Polski w latach 1921–2024

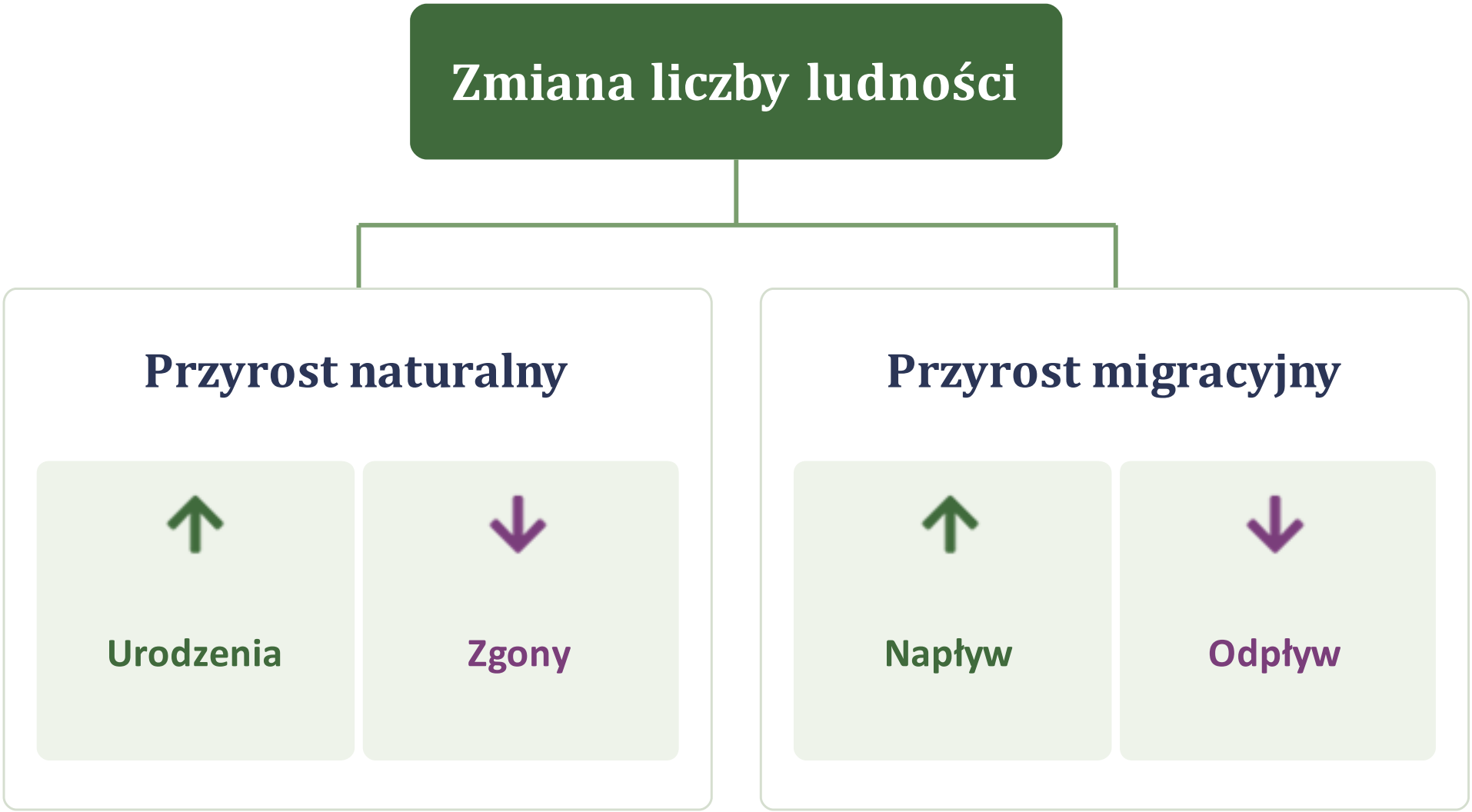
IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Źródło: opr. Monika Stanny na podstawie Roczników Statystyki Rzeczpospolitej Polskiej 1920/1921 i 1927; Małego Rocznika Statystycznego 1939 (dane z 1931); Roczników Statystycznych Polski za lata 1947–1950, 1955, 1958–2023; więcej w: Frenkel, I., Rosner, A., & Stanny, M. (2019). Kształtowanie się populacji ludności wiejskiej. W: M. Halamska, M. Stanny & J. Wilkin (Red.), Ciągłość i zmiana - sto lat rozwoju wsi i rolnictwa Polski (s. 77-117). IRWiR PAN & Wydawnictwo Naukowe Scholar. Warszawa. https://doi.org/10.53098/9788373839984.

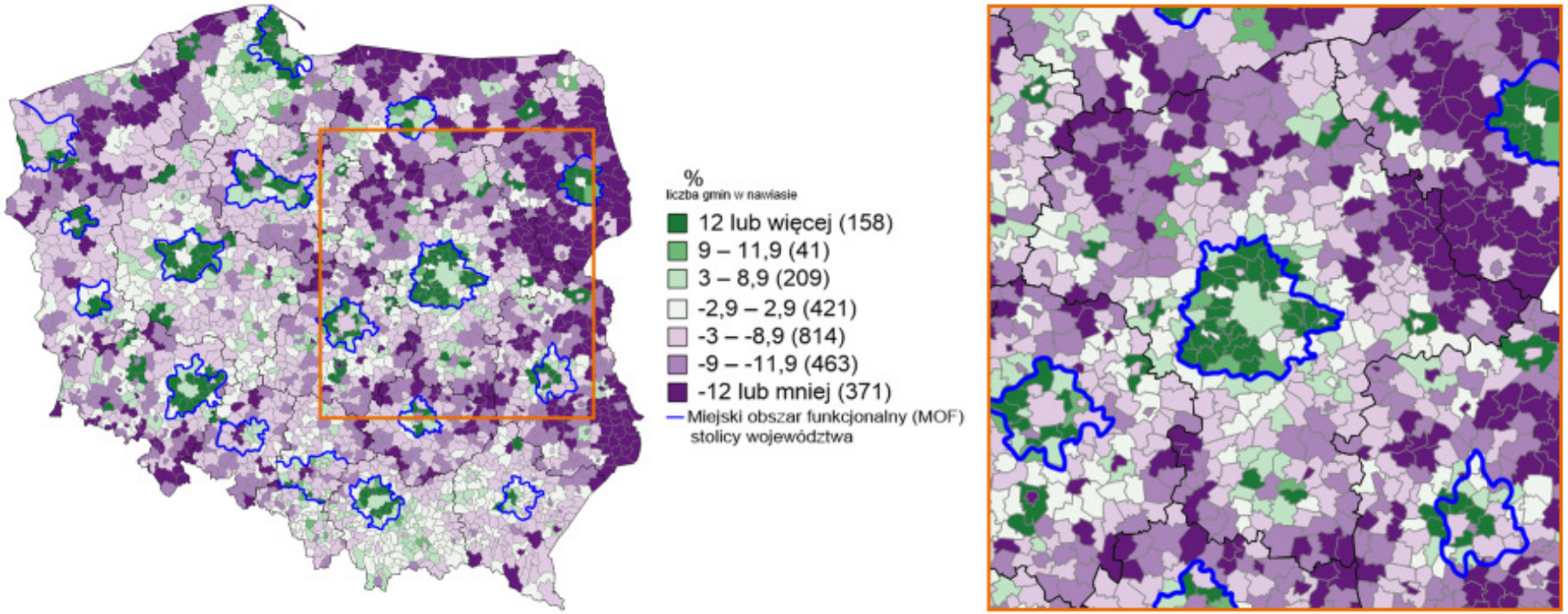
Jakie procesy wpływają na zmianę liczby ludności?

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Zmiana liczby ludności 2014–2024

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

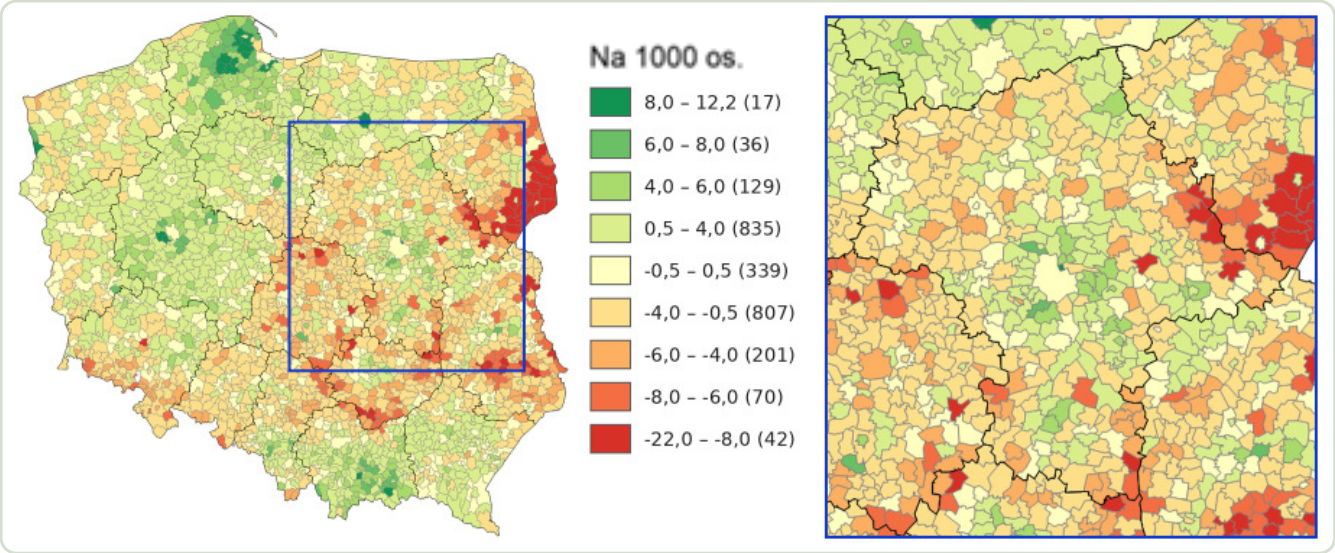
23 / 77

29 / 71

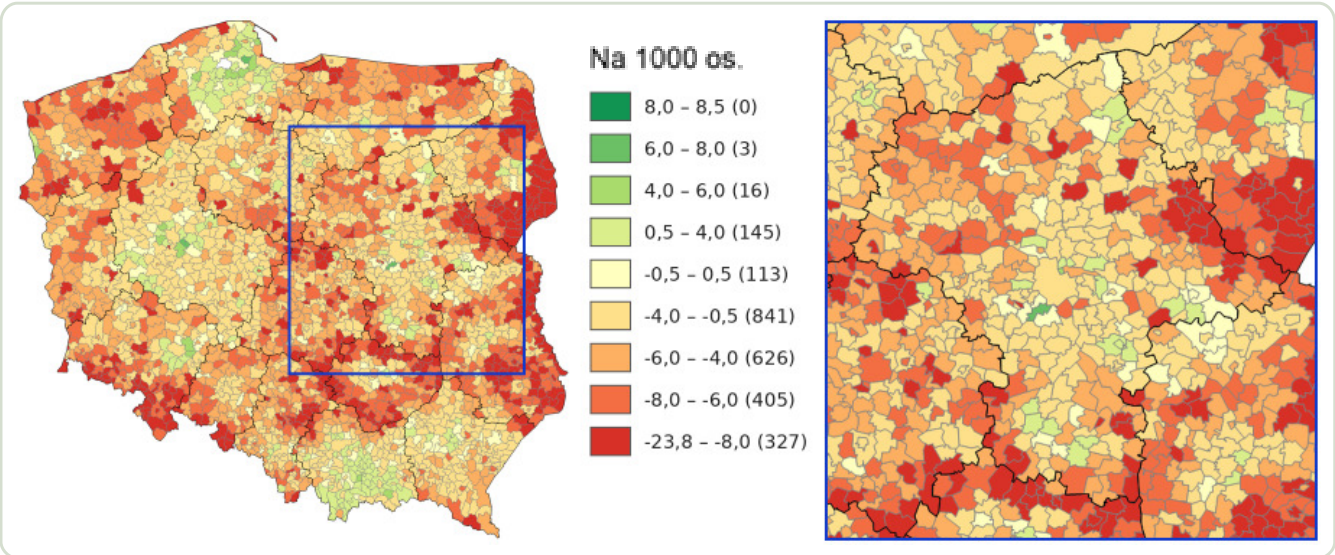
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Przyrost naturalny

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

2012–2014
średnia

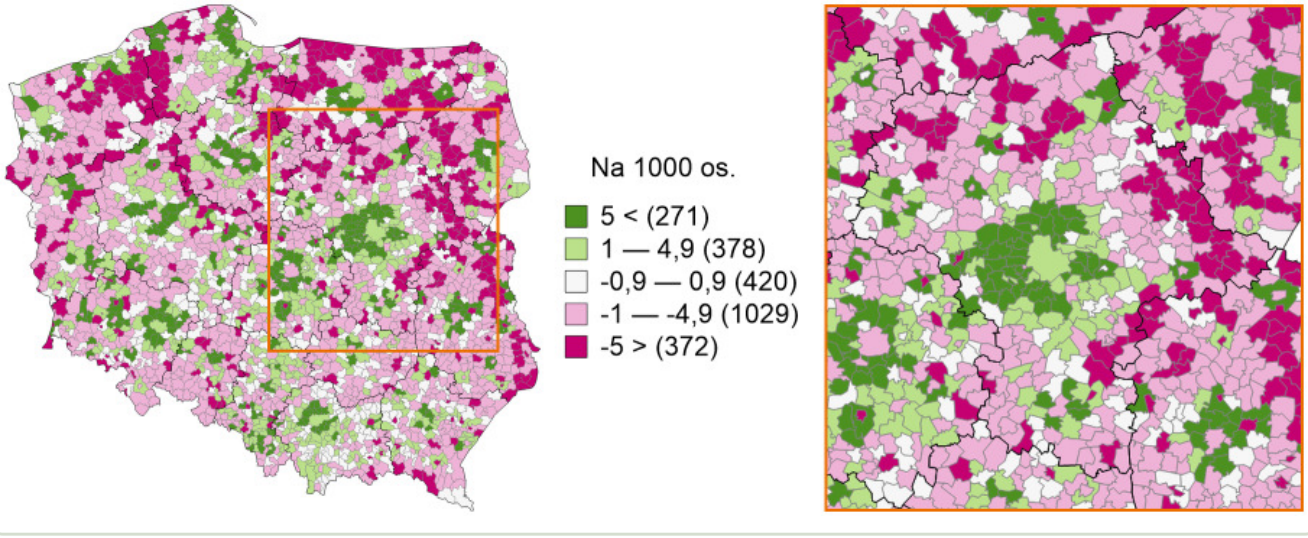

2022–2024
średnia

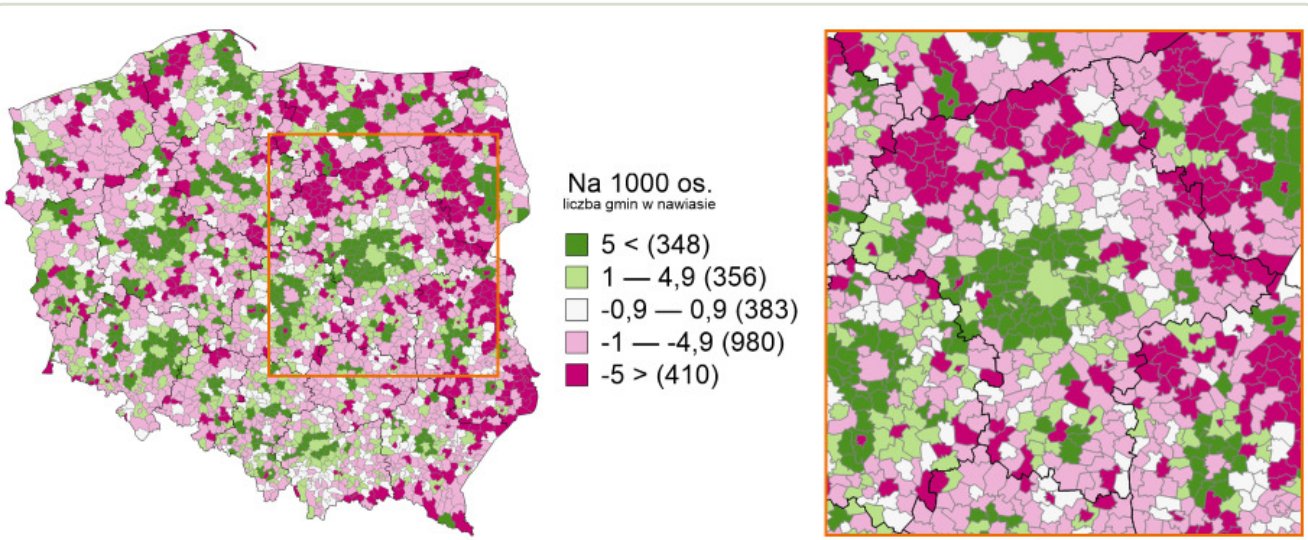
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Saldo migracji

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

2012–2014
średnia

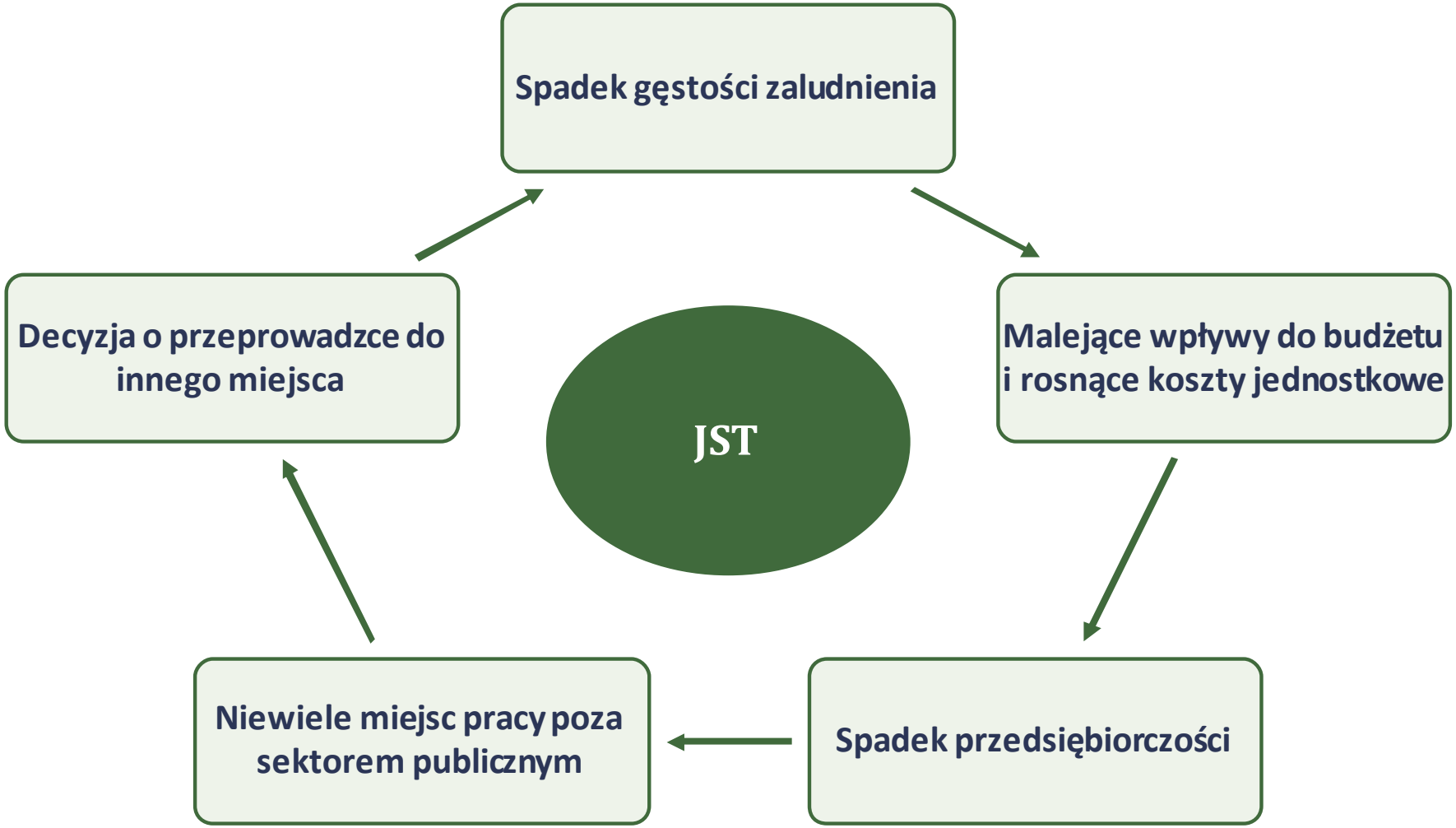

2022–2024
średnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Co jest przyczyną, a co skutkiem przemian demograficznych?

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

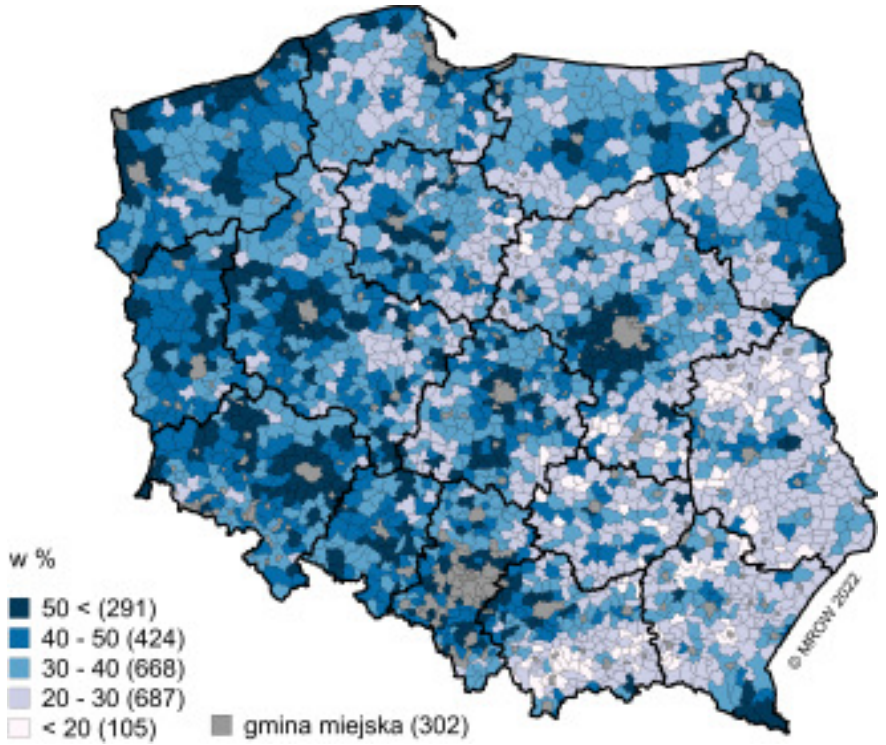

Źródło: Kalinowski S., Komorowski Ł., Rosa A., 2021. Koncepcja smart villages. Przykłady z Polski. IRWiR PAN, Grupa Cogito, Warszawa, s. 17.

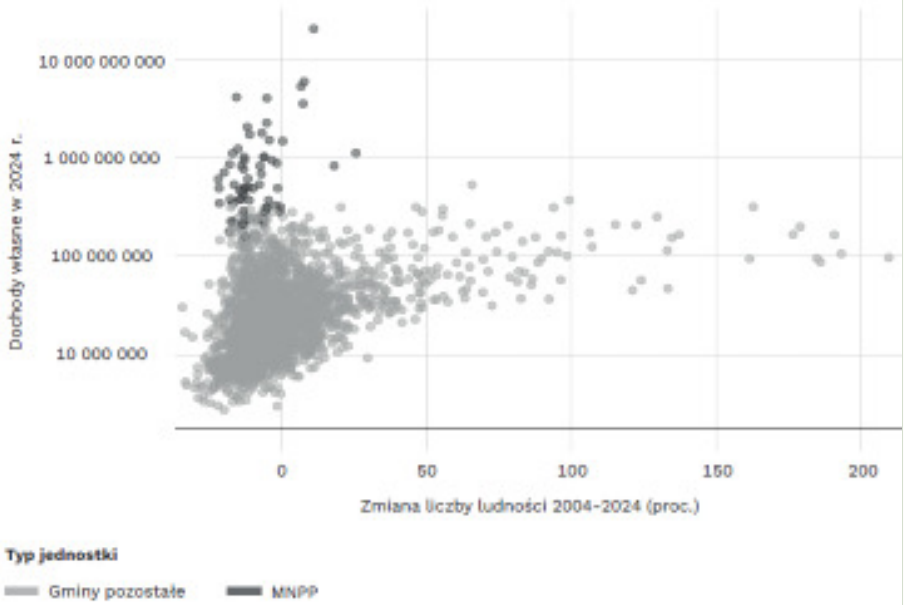
Problem finansowy

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Dochody własne w dochodach ogółem

Im silniejsza depopulacja, tym mniejszy poziom dochodów własnych

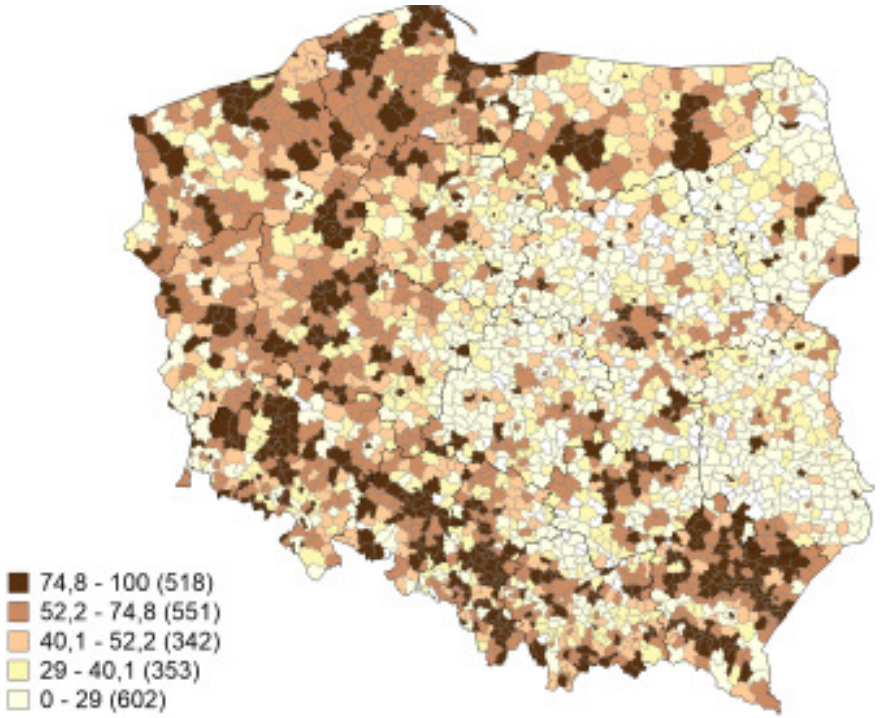

Źródło: Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł. 2023. Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap IV. Dekada przemian społeczno-gospodarczych, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa; Mróz, A. (2026), Znikająca Polska lokalna. Finansowe skutki depopulacji gmin, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, s. 30.

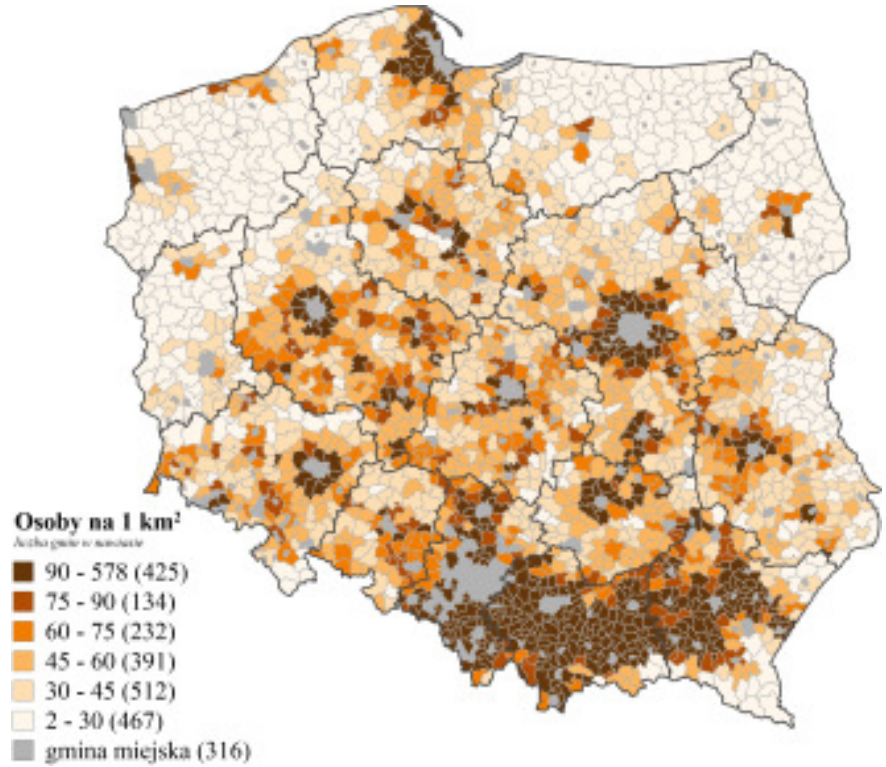
Problem inwestycyjny

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Odsetek budynków z przyłączoną kanalizacją

Gęstość zaludnienia

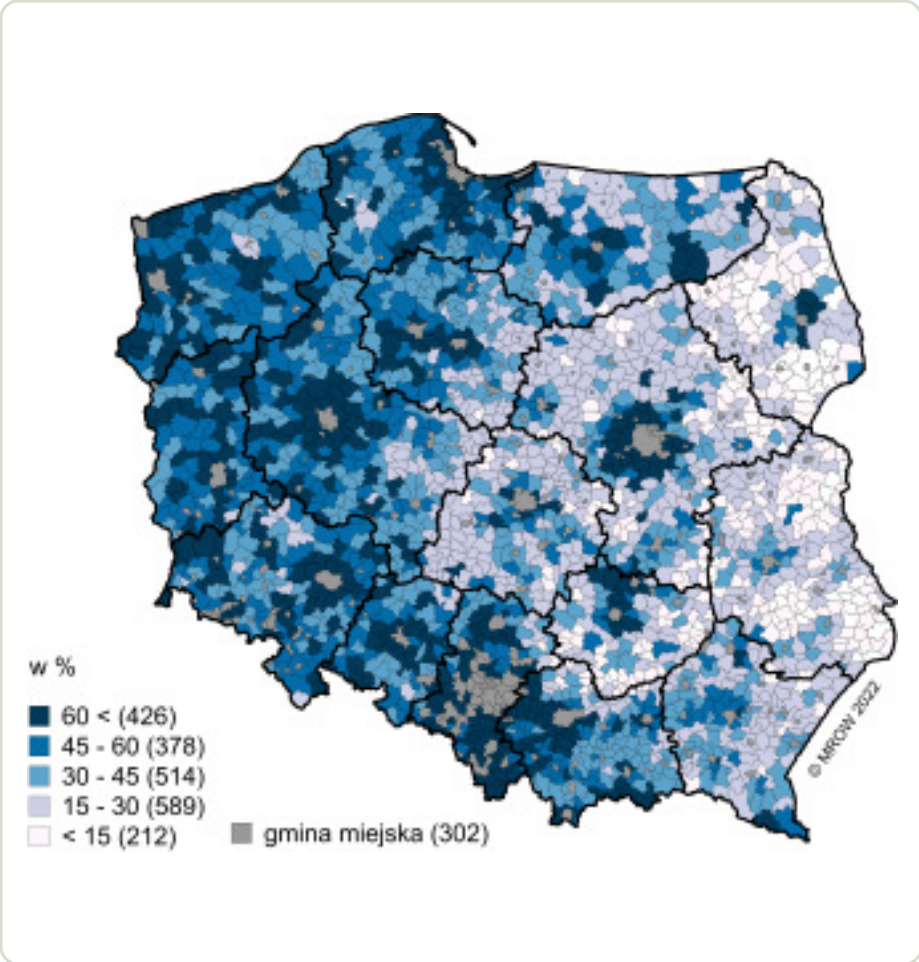

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

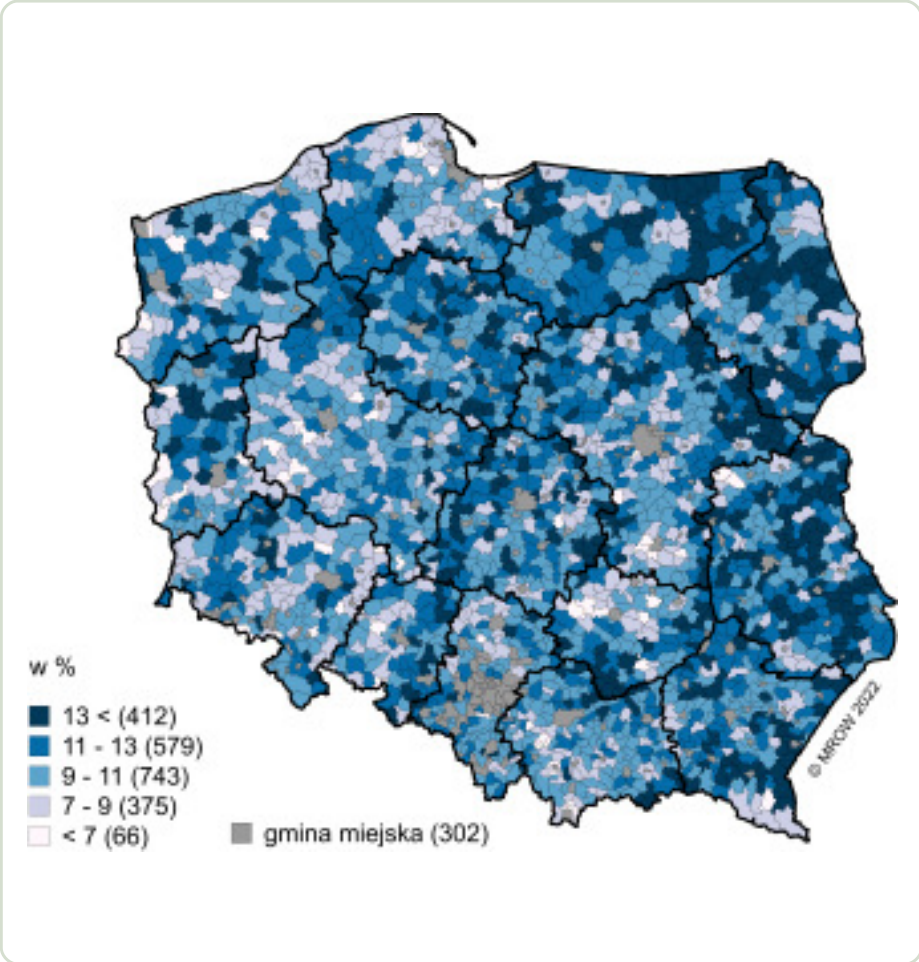
Problem rynku pracy

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Udział podmiotów pozarolniczych w strukturze lokalnej gospodarki

Udział podmiotów świadczących usługi publiczne

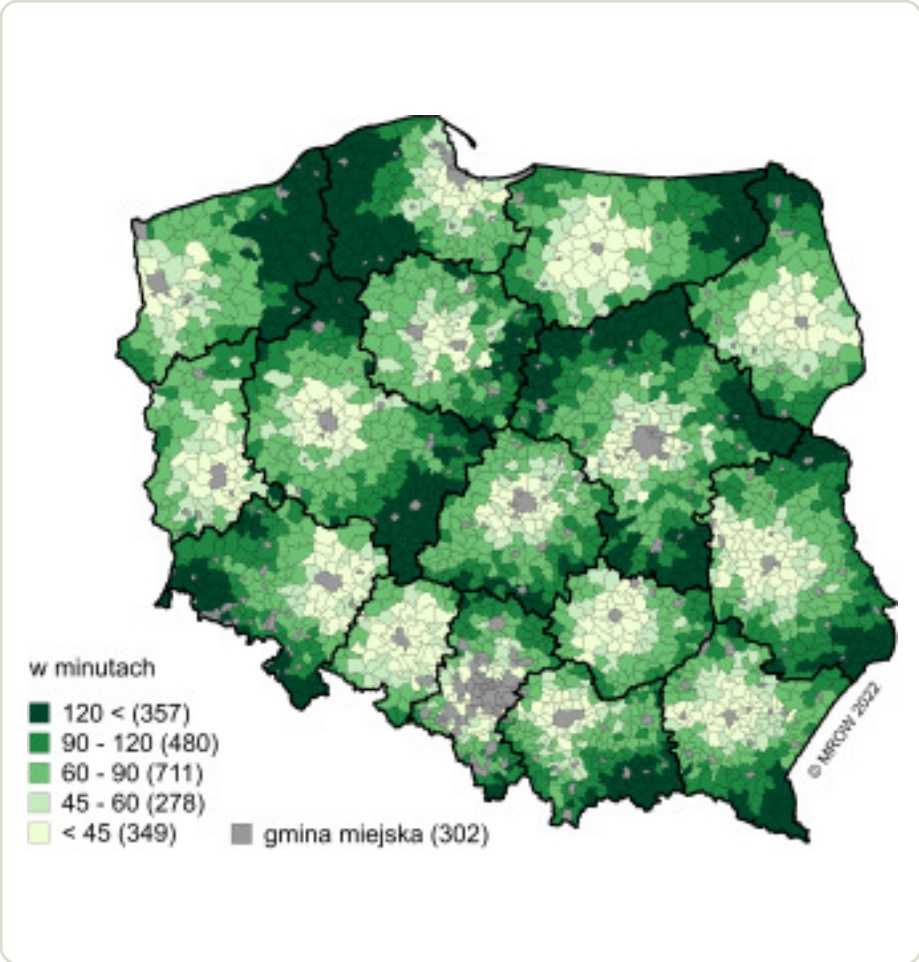

Źródło: Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł. 2023. Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap IV. Dekada przemian społeczno-gospodarczych, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.

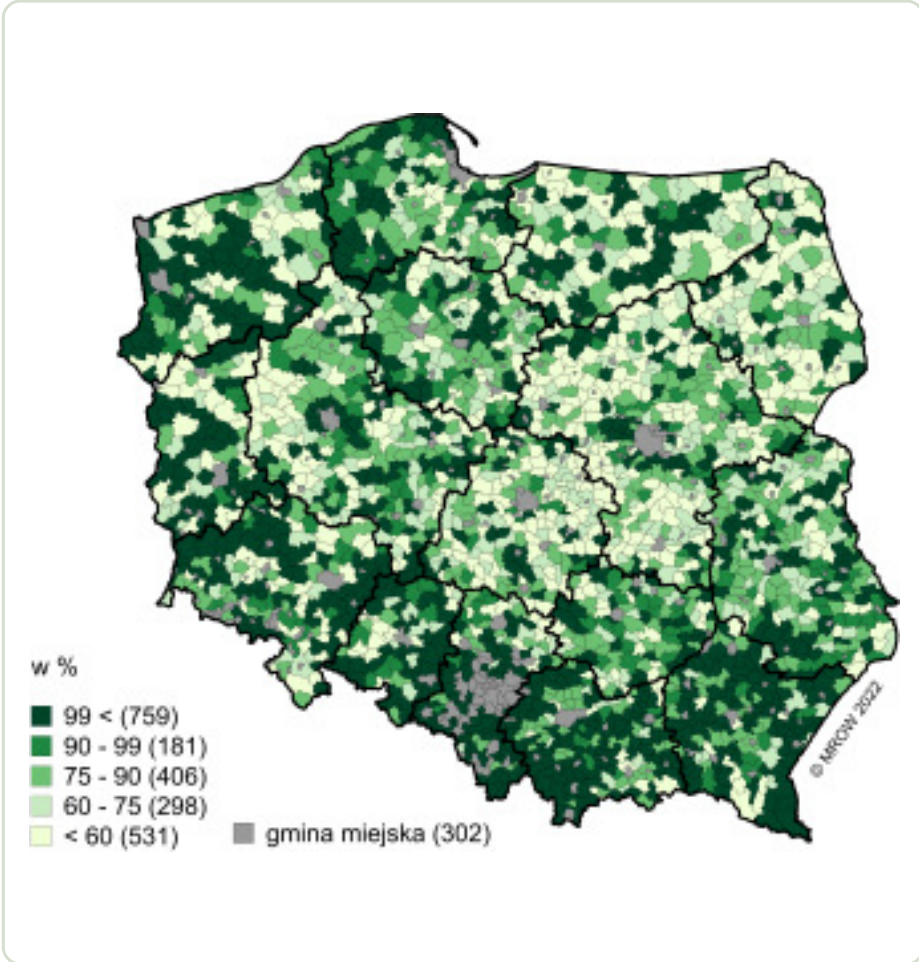
Problem wykluczenia komunikacyjnego

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Czas dojazdu do stolicy województwa

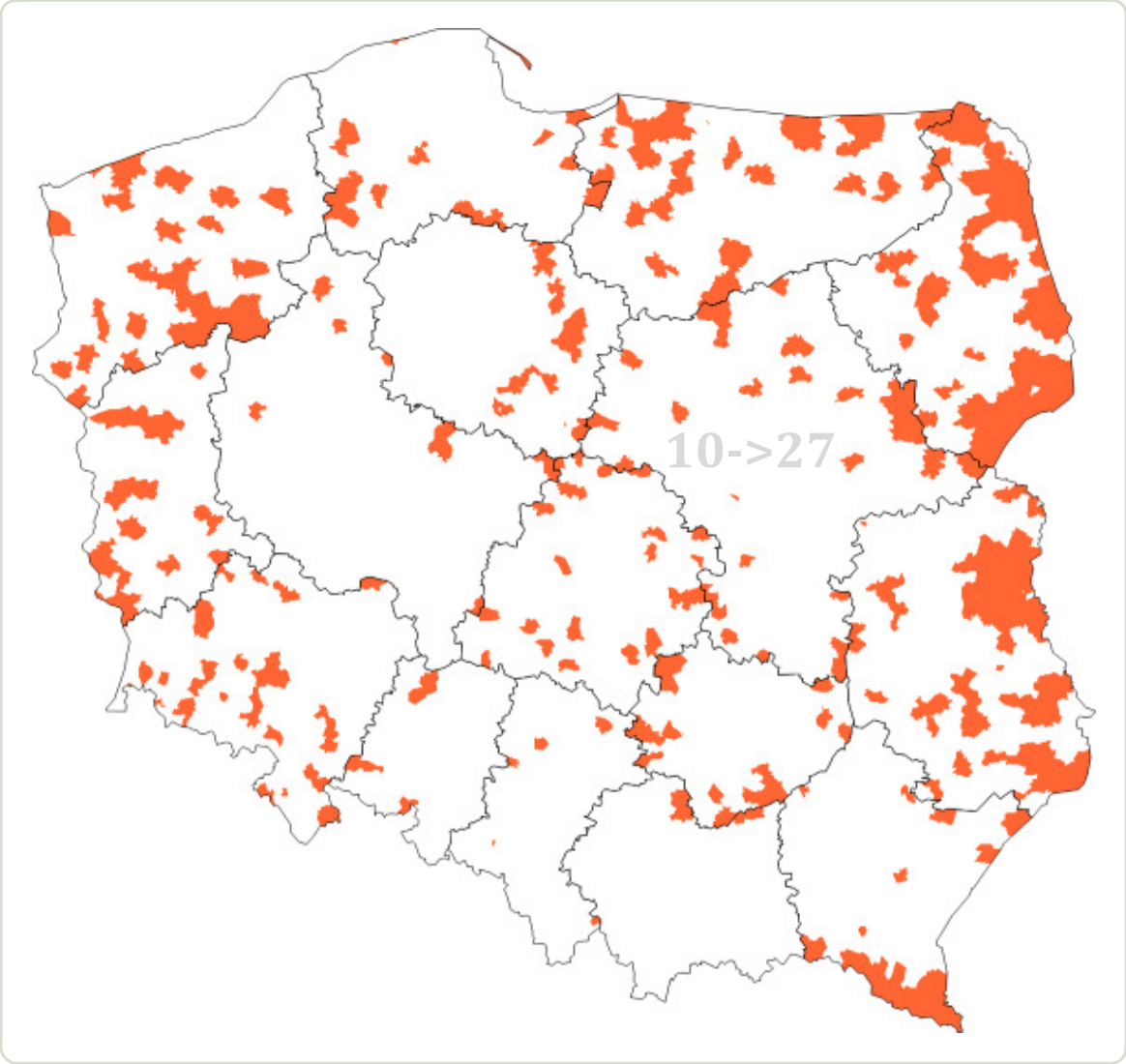
Sołectwa, do których dojeżdża transport lokalny

Źródło: Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł. 2023. Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap IV. Dekada przemian społeczno-gospodarczych, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.

Problem usług społecznych

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

W 2025 r. w ponad

300

gminach urodziło się mniej niż 20 dzieci

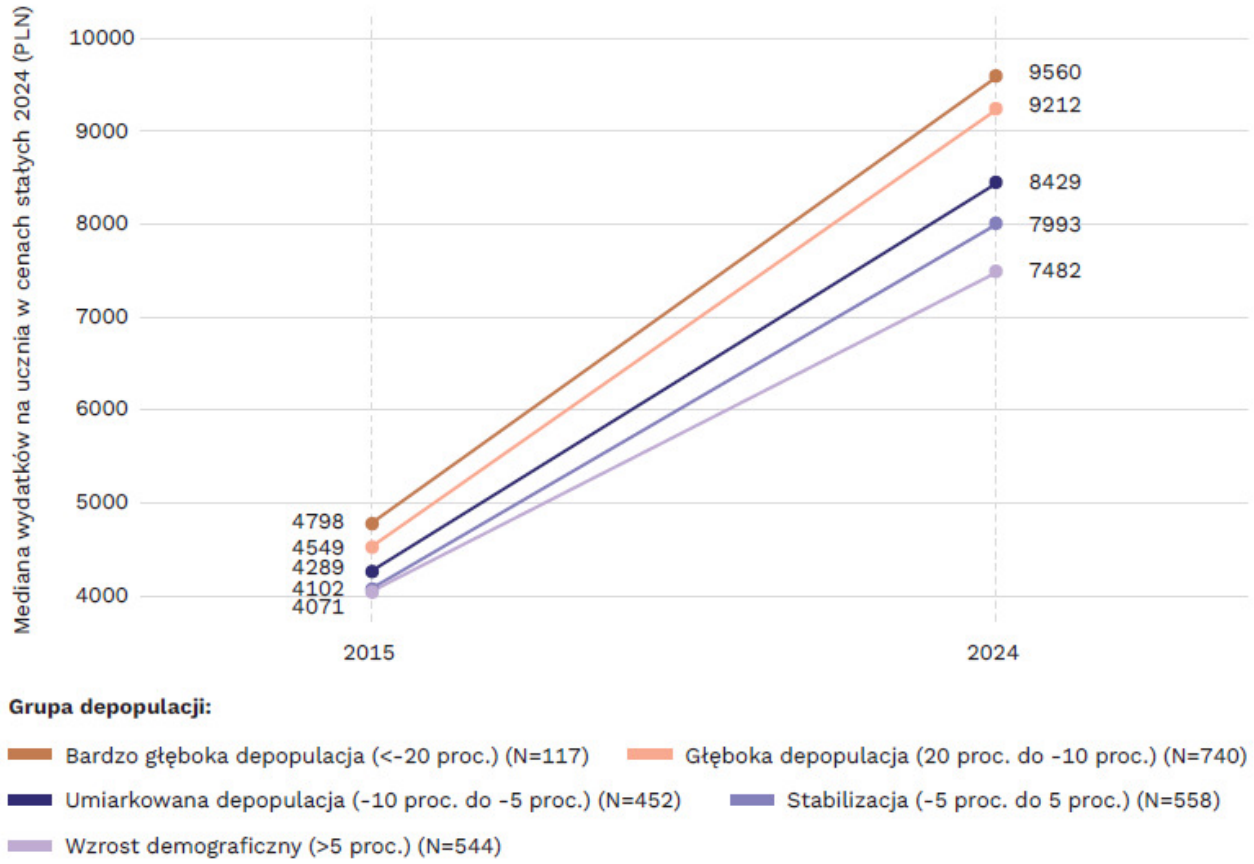
5 lat wcześniej takich gmin było

60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Problem usług społecznych

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

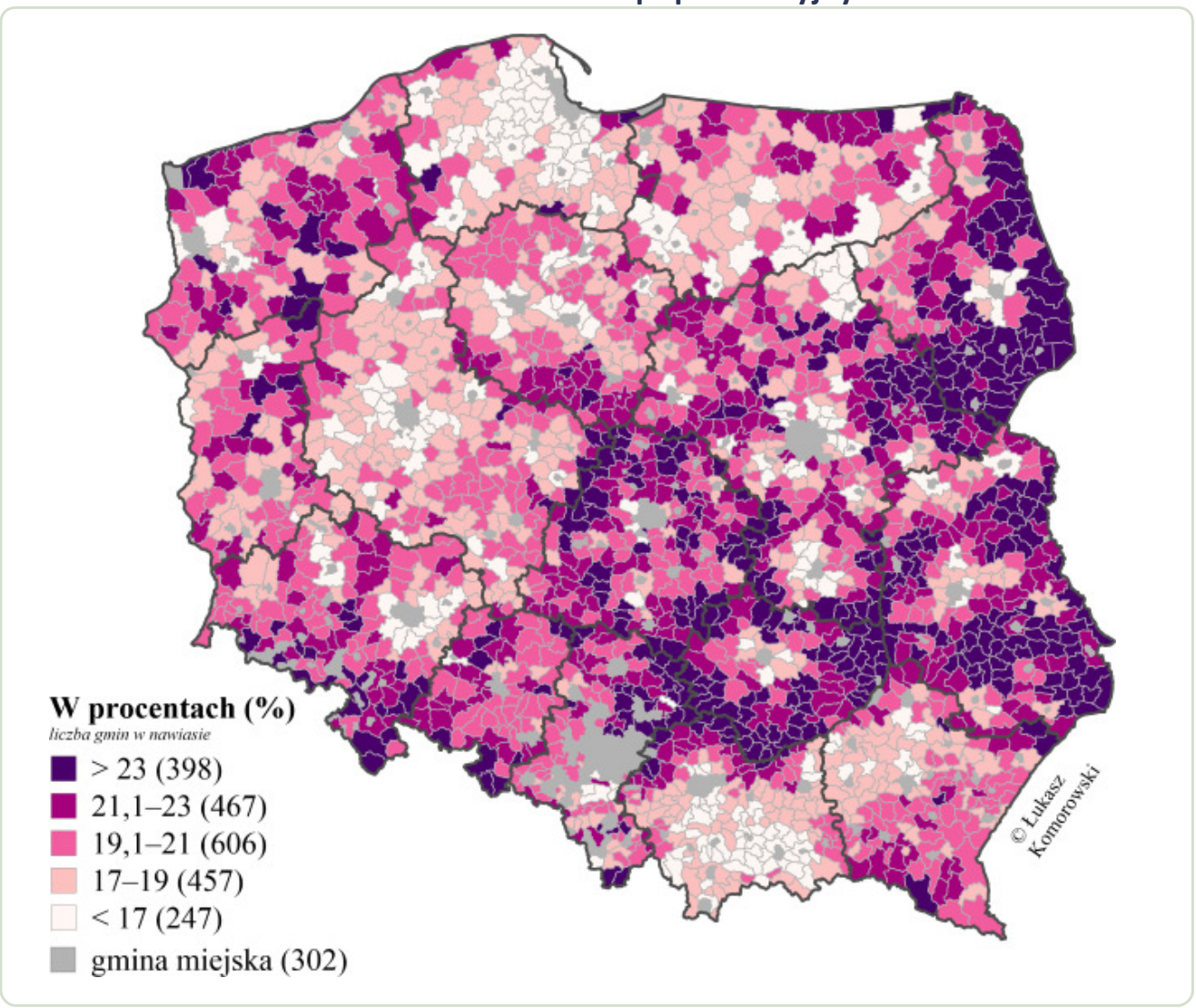
Mniej uczniów nie oznacza proporcjonalnie niższych kosztów edukacji

Źródło: Mróz, A. (2026), Znikająca Polska lokalna. Finansowe skutki depopulacji gmin, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, s. 22.

Problem usług społecznych

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym

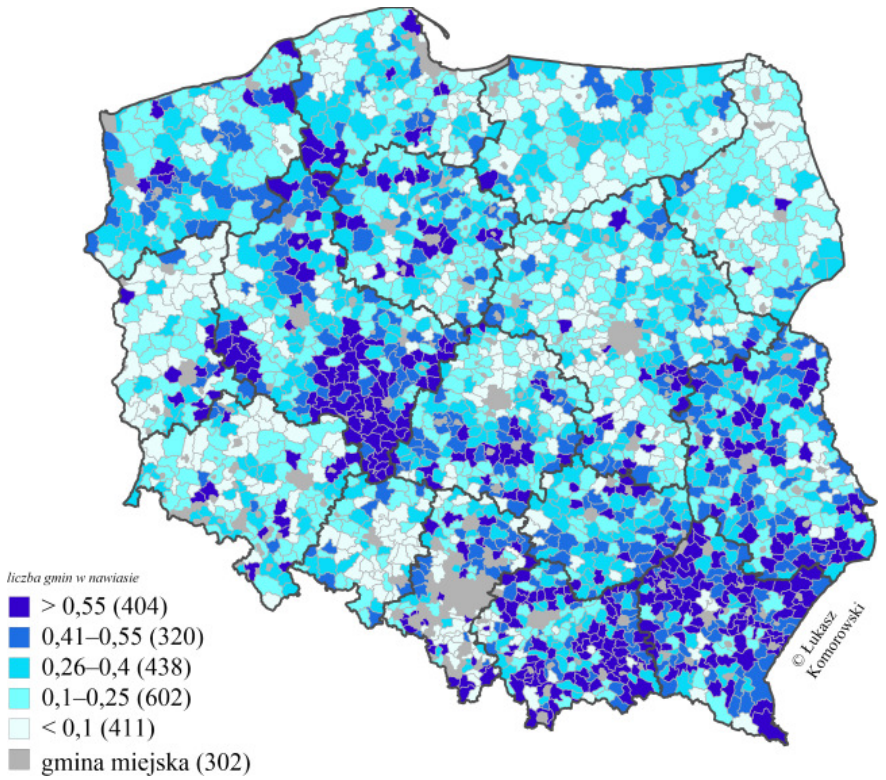
Wydatki na pomoc społeczną rosną najbardziej w gminach depopulacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Problem aktywizacji mieszkańców

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

Liczba KGW w relacji do liczby sołectw w gminie

Fundusz sołecki w 2024 r.

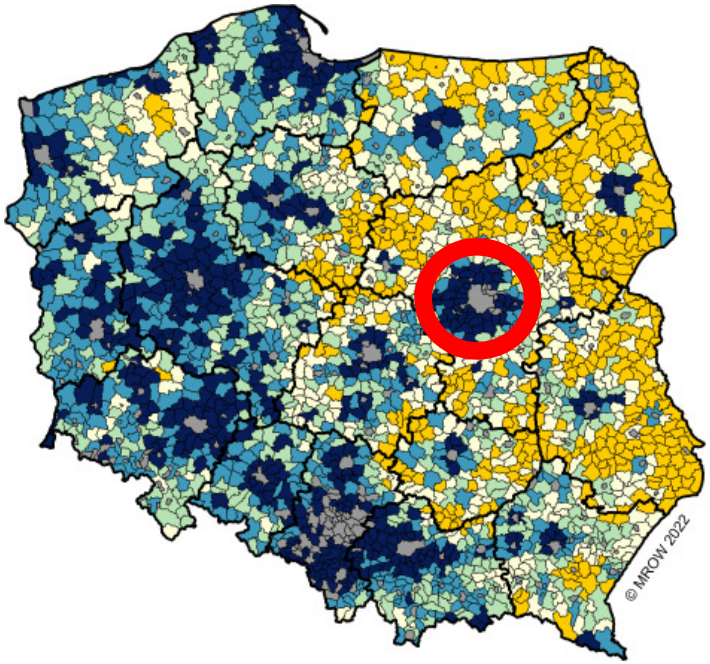

Źródło: Komorowski Ł. 2025. Smart villages jako koncepcja rozwoju obszarów wiejskich. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN. doi: 10.53098/978-83-89900-84-5; opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów i BDL GUS;

Czy rozwój jest możliwy w warunkach demograficznego kurczenia się?

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

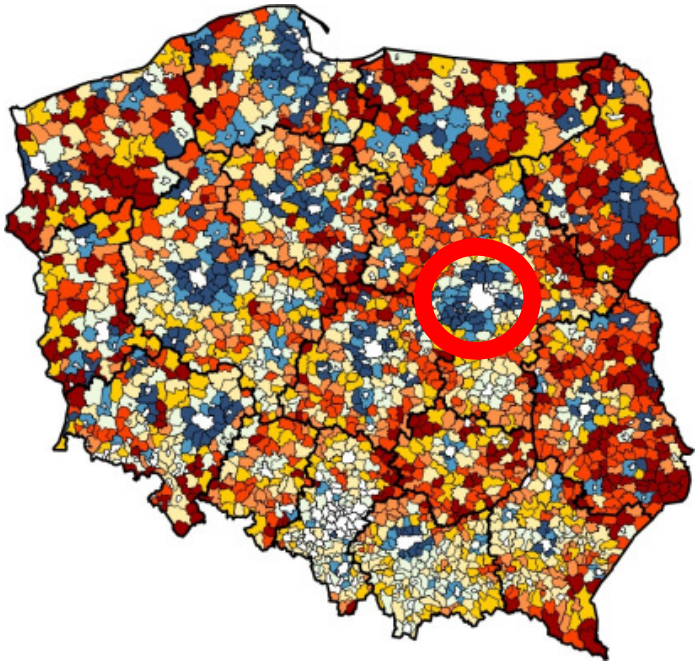
Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego

Klasy oceny

- bardzo wysoka
- wysoka
- przeciętna
- niska
- bardzo niska
- gmina miejska

Prognoza zmiany zaludnienia w 2060 r. (2022=100%)

- 110–200 (166)
- 100–110 (132)
- 90–100 (238)
- 80–90 (311)
- 70–80 (301)
- 60–70 (302)
- 50–60 (393)
- 1–50 (332)

Źródło: Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł. 2023. Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap IV. Dekada przemian społeczno-gospodarczych, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa; obliczenia M. Stanny na podstawie danych GUS.

Zmiana logiki myślenia o rozwoju

IRWIR PAN
Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

„Więcej za mniej" nie jest możliwe bez zmiany sposobu organizowania usług

Prognoza przed inwestycją	Scenariusze demograficzne stają się częścią decyzji budżetowych
Infrastruktura wielofunkcyjna	Szkoła może łączyć edukację z rehabilitacją, kulturą i usługami dla seniorów
Usługi organizowane wspólnie	Gminy wspólnie wykorzystują zasoby i kadrę oraz dzielą koszty, zapewniając usługę
Usługi bliżej mieszkańca	Mobilny punkt, teleopieka lub transport na żądanie ograniczają barierę odległości

Największe ryzyko to brak decyzji, które dopasują polityki lokalne do demografii

Źródło: M. Stanny. Oswoić depopulację. Projektować przyszłość. Smart Village w nowych realiach demograficznych. Prezentacja podczas Smart City Expo, 17.09.2026.

lkomorowski@irwirpan.waw.pl

IRWiR PAN
ul. Nowy Świat 72 Street
00-330 Warszawa

Mój profil

